

УДК 005.915:005.642:336.11

Маркова С.В.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бізнес-адміністрування
та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Запорізького національного університету***Головань О.О.***кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри бізнес-адміністрування
та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Запорізького національного університету***Пилипчук Д.В.***студент
Запорізького національного університету*

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ РЕЗУЛЬТАТОМ ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО ЯКІСНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Статтю присвячено актуальному питанню аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Автори проаналізували фінансову звітність компанії, провели факторний аналіз основних показників, які впливають на прийняття управлінських бізнес-рішень. У статті наведено детальний розрахунок та аналіз фінансових результатів діяльності вітчизняної промислової компанії – лідера галузі.

Ключові слова: фінансові ресурси, прибуток, рентабельність, збиток, витрати.

Маркова С.В., Головань О.А., Пилипчук Д.В. УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВЫМ РЕЗУЛЬТАТОМ КАК ИНФОРМАЦИОННЫЙ ИСТОЧНИК КАЧЕСТВЕННЫХ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ

Статья посвящена актуальному вопросу анализа финансовых результатов деятельности предприятия. Авторы проанализировали финансовую отчетность компании, провели факторный анализ основных показателей, которые влияют на принятие управленческих бизнес-решений. В статье приведен детальный расчет и анализ финансовых результатов деятельности отечественной промышленной компании – лидера отрасли.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, прибыль, рентабельность, убыток, расходы.

Markova S.V., Holovan O.O., Pylupchuk D.V. MANAGEMENT OF FINANCIAL RESULTS AS AN INFORMATION SOURCE OF QUALITATIVE MANAGEMENT DECISIONS

The article is devoted to the actual issue of analysis of enterprise financial results. The authors have analyzed the company's financial statements; have conducted the factor analysis of the basic indicators that influence the management decisions. Detailed calculation and analysis of the financial results of the domestic industrial company, that is the industry leader, are given in the article.

Keywords: financial resources, profit, profitability, loss, costs.

Постановка проблеми. Управління фінансовими ресурсами є одним із найважливіших чинників, які визначають ефективність діяльності підприємства в міжнародному середовищі, його фінансову стабільність та конкурентоздатність. Функціонування в сучасному середовищі вимагає від українських підприємств не тільки підтримання фінансової стійкості та платоспроможності, але й ефективного управління процесом формування та використання ресурсів. Ефективне управління фінансами та грошовими коштами є однією з найважливіших передумов, яка характеризує можливість адаптації підприємств до динамічних умов глобального середовища, оскільки вони є джерелом формування всіх інших видів ресурсів.

Пошук потенційних резервів фінансових ресурсів є важливим завданням зі сторони керівництва суб'єкта господарювання для реалізації поставлених виробничих програм та стратегічного розвитку. Управління фінансовими ресурсами на рівні підприємства передбачає ефективне їх використання, правильний вибір напрямків фінансових потоків та раціональне використання за цільовим призначенням [1]. Проте, наукові дослідження, присвячені проблемам розробки, адекватних часу, механізмів управління фінансовими ресурсами підприємств як складноорганізованих систем із внутрішньою будовою і зовнішніми чинниками, є не повністю доскональними і потребують подальшого доопрацювання.

Фінансові результати – прояв ефективності роботи суб'єкта підприємницької діяльності. Фінансовий результат являє собою сукупність прибутку або збитку від реалізації продукції, робіт, послуг, а також позареалізаційних доходів і витрат. Отже, в якості найбільш поширеного та універсального показника фінансових результатів виступає прибуток, який як економічний показник дозволяє поєднувати економічні інтереси держави, підприємства як суб'єкта господарювання, робітників і власника підприємства. Фінансовий результат чітко відображає ефективність комерційної, операційної, фінансової та інвестиційної діяльності компанії, а також служить основним індикатором для бізнес-рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасних умовах економічного розвитку компаній питання фінансових результатів вважається одним із ключових при здійсненні господарської діяльності. Проблеми, пов'язані з визначенням сутності поняття фінансового результату, його формуванням та розподілом, розглядаються в навчальній та науковій літературі. Зокрема, дослідженню підходів щодо сутності поняття «фінансовий результат» присвячені праці Білик М.Д. [1], Бланка І.А. [2], Бутинця Ф.Ф. [3], Вороніної О.О. [4], Загороднього А.Г. [5], Мочерного С.В., Пипко В.А., Пушкар М.С. [6], Фецович Т.Р. тощо.

Мета статті. Основним завданням статті є аналіз фінансових результатів на прикладі діяльності вітчизняного промислового підприємства – лідера галузі з метою надання повної та якісної інформації для прийняття управлінських рішень менеджментом компанії.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах вагомим значення набуває проведення якісного аналізу фінансових результатів діяльності підприємств. Вчасний та об'єктивний аналіз фінансових результатів сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємств, його інноваційно-інвестиційній привабливості та діловій активності, найбільш раціональному та ефективному використанню усіх видів ресурсів, усуненню непродуктивних витрат. Достовірна інформація, отримана в ході фінансового аналізу, необхідна для прийняття якісних управлінських бізнес рішень, що, в свою чергу, призведе до підвищення ефективності та рентабельності діяльності підприємства. Залежно від того, яка інформація використовується у фінансовому аналізі, якими є мета та об'єкти дослідження, суб'єкти користування результатами аналізу, розрізняють два його види: внутрішній та зовнішній. Внутрішній аналіз використовує всю інформацію про стан справ підприємства, якою володіє лише певне коло осіб – як правило, керівництво підприємства та його підрозділів. Зовнішній аналіз базується на звітних даних, що підлягають опублікуванню, при цьому базою для проведення аналізу виступає досить обмежена частина інформації про діяльність підприємства, що є надбанням усього підприємства. Для проведення якісного аналізу фінансових результатів необхідно будувати аналітичну таблицю – аналітичний звіт про формування фінансових результатів, яка буде містити показники форми № 2 «Звіт про фінансовий результат». У таблиці 1 наведений такий звіт для ПАТ «Запоріжсталь».

Аналіз таблиці 1, свідчить, що у 2013 р. основні фінансові показники ПАТ «Запоріжсталь» мали тенденцію до покращення порівняно із попереднім роком. Незважаючи на зменшення виручки від реалізації продукції на 1 899,23 млн. грн. або на 12,2%, валовий прибуток підприємства збільшився. Такі зміни відбу-

лися за рахунок більш високих темпів зниження собівартості реалізованої продукції (-14,7%). Це свідчить про підвищення ефективності використання основних ресурсів підприємства. Спостерігається незначне зниження адміністративних витрат на 4 308 тис. грн. або 1,1%. Витрати на збут мають тенденцію до збільшення. У 2013 р. порівняно із 2012 р. зросли на 136,54 млн. грн. або 20,9%. Динаміка фінансових результатів від інвестиційної діяльності є позитивною за рахунок перевищення темпів зниження витрат над темпами зниження доходів від інвестиційної діяльності. Внаслідок того, що фінансовий результат діяльності підприємства може виступати у двох протилежних за своєю суттю формах – прибуток та збитки – може виникнути ситуація, за якої вертикальний аналіз проводити недоцільно. Так, у 2013 р. ПАТ «Запоріжсталь» отримало прибутки від операційної та інвестиційної діяльності та збитки від фінансової діяльності.

Особливої уваги також потребує аналіз рентабельності. Існує безліч коефіцієнтів рентабельності, використання кожного з яких залежить від характеру оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Від цього, насамперед, залежить вибір оціночного показника (прибутку), використовуваного в розрахунках. Найчастіше використовується чотири показники [2; 5]: валовий прибуток, операційний прибуток, прибуток до оподаткування та чистий прибуток. Для ПАТ «Запоріжсталь» розрахунок коефіцієнтів рентабельності зведемо в таблиці 2 [7].

Згідно з таблиці 2, усі без виключення показники рентабельності у 2013 році значно покращилися. Так, на одну гривню активів у 2013 році припадало 0,4 коп., а на одну гривню власного капіталу – 0,8 коп. прибутку, тоді як у 2012 році ці значення були від'ємними. Значно покращився показник валової рентабельності продажів, що вказує на підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства, а також ефективності політики ціноутворення. Збільшення операційної рентабельності свідчить про економію на постійних витратах (адміністративних витратах, витратах на збут, інших операційних витратах). Коефіцієнт чистої рентабельності відображає повний вплив струк-

Таблиця 1

Аналітичний звіт про формування фінансових результатів ПАТ «Запоріжсталь»

№	Показник	2012 р	фактично	у порівн. цінах	тис. грн.	%
1.	Чистий дохід від реалізації продукції	15 560 415	13 579 218	13 661 185	-1 899 230	-12,2
2.	Собівартість реал. продукції	(14 490 350)	(12 284 971)	(12 359 125)	-2 131 225	-14,7
3.	Валовий прибуток	570 065	1 294 247	1 294 247	+724 182	+127,0
4.	Інші операційні доходи	244 972	487 026	487 026	+242 054	+98,8
5.	Адміністративні витрати	(388 872)	(384 564)	(384 564)	-4 308	-1,1
6.	Витрати на збут	(653 881)	(790 424)	(790 424)	+136 543	+20,9
7.	Інші операційні витрати	(753 794)	(240 756)	(240 756)	-513 038	-68,1
8.	Фінансовий результат від операційної діяльності	(981 510)	365 529	365 529	+1 347 039	-
9.	Інші фінансові доходи	35 147	126 679	126 679	+91 532	+260,4
10.	Фінансові витрати	(290 124)	(459 715)	(459 715)	+169 591	+58,5
13.	Фінансовий результат від фінансової діяльності	(254 977)	(333 036)	(333 036)	+78 059	+30,6
14.	Інші (інвестиційні)доходи	161 340	27 276	27 276	-134 064	-83,1
15.	Інші (інвестиційні)витрати	(675 340)	(8 619)	(8 619)	-666 721	-98,7
16.	Фінансовий результат від інвестиційної діяльності	(514 000)	18 657	18 657	+532 657	-
17.	Фінансовий результат до оподаткування	(1 750 487)	51 150	51 150	+1 801 637	-
18.	Витрати (дохід) з податку на прибуток	144 962	(42 954)	(42 954)	-187 916	-
19.	Чистий фінансовий результат	(1 605 525)	8 196	8 196	+1 613 721	-

Джерело: складено на основі [7]

Таблиця 2
Показники рентабельності ПАТ «Запоріжсталь» [7]

№	Показник	2012 р.	2013 р.	Відхилення
1.	Рентабельність сукупного капіталу	-0,124	0,004	+0,128
2.	Рентабельність власного капіталу	-0,256	0,008	+0,264
3.	Валова рентабельність продажів	0,044	0,095	+0,051
4.	Операційна рентабельність продажів	-0,062	0,027	+0,089
5.	Чиста рентабельність продажів	-0,096	0,001	+0,097
6.	Валова рентабельність виробництва	0,046	0,105	+0,059
7.	Чиста рентабельність виробництва	-0,100	0,001	+0,101

Джерело: розрахунок авторів

тури капіталу та фінансування компанії на її рентабельність. Він має позитивну динаміку і у 2014 році складає 0,1%. Що стосується показників рентабельності продажів, то їх значення неможливо адекватно оцінити, не маючи даних про значення аналогічних показників по галузі. Останнім етапом аналізу звіту про фінансові результати є горизонтальний та вертикальний аналіз витрат на виробництво продукції у розрізі елементів. Такий аналіз дозволяє виявити основні напрямки пошуку резервів зниження собівартості продукції та підвищення ефективності управління усіма видами ресурсів підприємства. Дані для аналізу витрат ПАТ «Запоріжсталь» подано у табл. 3.

За результатами аналізу таблиці 3 можна зазначити загальне зменшення витрат на виробництво продукції більш ніж на 2 млрд. грн. (12,0%). Спостерігається значне зниження матеріальних витрат, що є свідченням зменшення матеріало- та енергоємності готової продукції підприємства. Позитивним також є зменшення інших операційних витрат на 767,59 млн. грн. (21,4%).

Отже, зовнішня звітність підприємства є досить інформативним джерелом аналізу фінансових результатів. Використовуючи дані «Звіту про фінансові результати», менеджер має можливість оцінити загальні тенденції розвитку підприємства, визначити основні напрямки поглибленого дослідження, запропонувати ефективні бізнес-рішення щодо шляхів покращення ситуації на підприємстві. Наступним кроком під час аналізу фінансових результатів має бути аналіз факторної моделі операційного прибутку (1):

$$ОП + ЧД - СВ + ІОД - АВ - ЗВ - ІОВ, (1) [6]$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

СВ – собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);

ІОД – інші операційні доходи;

АВ – адміністративні витрати;

ЗВ – витрати на збут;

ІОВ – інші операційні витрати.

Факторний аналіз фінансового результату від операційної діяльності надано у таблиці 4. За результатами проведеного аналізу виявлено, що підприємство протягом 2012 р. скоротило обсяги реалізації продукції майже на 2,0 млрд. грн. Проте собівартість реалізованої продукції зменшується більш швидкими темпами, ніж дохід від реалізації продукції, що в кінцевому підсумку призвело до зростання валового прибутку на 615,7 млн. грн. або на 90,8%. Це свідчить про підвищення ефективності управління витратами, що включаються до виробничої собівартості.

Доцільним є проведення аналізу впливу на фінансовий результат основних факторів (структури, обсягу реалізації продукції, рівня цін на продукцію), оскільки вони, насамперед, залежать від управлінських бізнес-рішень, які приймає керівництво підприємства. Модель залежності прибутку від основних факторів має вигляд:

$$П = ОП \times \sum_{i=1}^n ПВ_i (C_i - C_i), (2) [6]$$

Таблиця 3

Аналіз витрат на виробництво продукції ПАТ «Запоріжсталь»

Показник	2012 р.	2013 р.	Горизонтальний аналіз		Вертикальний аналіз, %		
			тис. грн.	%	2012 р.	2013 р.	Відхилення
Матеріальні затрати	10 927 803	94 59 773	-1 468 030	-13,4	65,1	64,0	-1,1
Витрати на оплату праці	1 156 427	1 192 023	+35 596	+3,1	6,9	8,1	+1,2
Відрахування на соціальні заходи	436 023	439 156	+3 133	+0,7	2,6	3,0	+0,4
Амортизація	677 550	854 808	+177 640	+26,2	4,0	5,8	+1,8
Інші операційні витрати	3 592 168	2 824 580	-767 588	-21,4	21,4	19,1	-2,3
Разом	16 789 971	14 770 340	-2 019 631	-12,0	100,0	100,0	0,0

Таблиця 4

Динаміка фінансових результатів діяльності ПАТ «Запоріжсталь»

№	Показники, тис. грн.	2013 рік	2014 рік	Відхилення	
				+/-	%
1	Чистий дохід від реалізації продукції	15 560 415	13 579 218	-1 981 197	-12,7
2	Собівартість реалізованої продукції	14 881 913	12 284 971	-2 596 942	-17,5
3	Валовий прибуток	678 502	1 294 247	+615 745	+90,8
4	Інші операційні доходи	151 093	487 026	+335 933	+222,3
5	Адміністративні витрати	482 323	384 564	-97 759	-20,3
6	Витрати на збут	653 881	790 424	+136 543	+20,9
7	Інші операційні витрати	650 653	240 756	-409 897	-63,0
8	Фінансовий результат від операційної діяльності	(957 262)	365 529	+1 322 791	-

Джерело: складено на основі [7]

де OP – обсяг реалізації продукції;
 PB_i – питома вага i -того виду продукції;
 C_i – ціна i -того виду продукції;
 C_i – собівартість одиниці i -того виду продукції.

Під час проведення аналізу фінансових результатів вплив цінового чинника розраховується за допомогою такого показника, як індекс цін виробників промислової продукції. Основним видом діяльності ПАТ «Запоріжсталь» є виробництво чавуну, сталі та феросплавів, а тому доцільно використати індекс промислової продукції за цим видом діяльності. За 2013 р. проти 2012 р. такий індекс склав 99,4% [8]. Розрахунок впливу ціни на прибуток підприємства можна здійснити за допомогою формули 3.

$$\Delta\Pi = \Delta\text{ЧД} - \Delta\text{СВ} = (\text{ЧД} - \text{ЧД} : 0,994) - (\text{СВ} - \text{СВ} : 0,994), \quad (3)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

СВ – собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Провівши розрахунки за даною формулою, отримуємо:

$$\Delta\Pi = (13579218 - 13579218 : 0,994) - (12284971 - 12284971 : 0,994) = -7812 (\text{тис.грн.})$$

Відповідно, за рахунок зниження рівня цін на 0,6% прибуток комбінату знизився на 7,8 млн. грн. Крім того, можливо також оцінити вплив на прибуток зміни таких чинників, як фізичний обсяг реалізованої продукції, структура та асортимент реалізованої продукції, а також рівень витрат на одну гривню товарної продукції за допомогою наступних формул. Зміна прибутку за рахунок зміни фізичного обсягу реалізації () визначається за формулою 4:

$$\Delta\Pi_{\Delta OP} = \Pi_0 \times (K_{\Delta CB} - 1), \quad (4)$$

де Π_0 – прибуток базового періоду;

$K_{\Delta CB}$ – коефіцієнт зміни собівартості.

Розрахунок зміни прибутку під впливом структури та асортименту реалізованої продукції () здійснюється наступним чином:

$$\Delta\Pi_{\Delta стp} = \Pi_0 \times (K_{\Delta\text{ЧД}} - K_{\Delta\text{СВ}}), \quad (5)$$

де $K_{\Delta\text{ЧД}}$ – коефіцієнт чистого доходу від реалізації.

Зміна прибутку під впливом зміни витрат на одну гривню реалізованої продукції () визначається так:

$$\Delta\Pi_{\Delta B_{\text{грн.}}} = OP_1 \times (CB_0 / OP_0 - CB_1 / OP_1), \quad (6)$$

де $OP_{0,1}$ – обсяг реалізації продукції відповідно у базовому та звітному періодах;

$CB_{0,1}$ – собівартість реалізованої продукції відповідно у базовому та звітному періодах.

Оцінимо вплив на прибуток комбінату «Запоріжсталь» таких чинників, як фізичний обсяг реалізованої продукції, структури та асортименту реалізованої продукції, а також рівня витрат на одну гривню товарної продукції за допомогою даних таблиці 4.

$$\Delta\Pi_{\Delta OP} = 678502 \times \left(\frac{12284971}{14881913} - 1 \right) = -118400,8 (\text{тис.грн.})$$

$$\Delta\Pi_{\Delta стp} = 678502 \times \left(\frac{13579218}{15560415} - \frac{12284971}{14881913} \right) = 32012,0 (\text{тис.грн.})$$

$$\Delta\Pi_{\Delta B_{\text{грн.}}} = 13579218 \times \left(\frac{14881913}{15560415} - \frac{12284971}{13579218} \right) = 702133,8 (\text{тис.грн.})$$

$$1294247 - 678502 = -118400,8 + 32012,0 + 702133,8$$

$$615745 = 615745$$

Проведений аналіз залежності валового прибутку від таких факторів, як фізичний обсяг реалізованої продукції, структура та асортимент реалізованої продукції, а також рівень витрат на одну гривню товарної продукції, дозволив зробити наступні висновки. Валовий прибуток ПАТ зріс на 615,7 млн. грн., у тому числі за рахунок зменшення витрат на одну гривню товарної продукції – на 702,1 млн. грн., за рахунок оптимізації структури та асортименту реалізованої продукції – на 32,0 млн. грн. Негативно на величину прибутку вплинуло зменшення фізичного обсягу реалізованої продукції. За рахунок цього фактору валовий прибуток зменшився на 118,4 млн. грн. Перелічені зміни свідчать про покращення ситуації, проте все ж таки наявні резерви зростання прибутку від реалізації продукції внаслідок збільшення обсягів діяльності. Актуальним напрямом підвищення прибутку також є подальша оптимізація витрат та підвищення ефективності управління витратами підприємства, що дозволить досягти більш високих результатів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, аналіз фінансових результатів ПАТ «Запоріжсталь» показав, що підприємство поступово виходить з кризового становища. Фінансові показники комбінату у 2013 р. значно покращилися порівняно з 2012 р. Отже, запропонована у статті детальна структура аналізу фінансових результатів діяльності підприємства є важливим джерелом інформації для прийняття якісних управлінських рішень у майбутньому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Білик М.Д. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування : [монографія] / М.Д. Білик, Т.О. Білик; Міністерство освіти і науки України, Київський нац. університет технологій та дизайну. – К: КНУТД, 2012. – 280 с.
2. Бланк І.А. Управління прибутком : [навч. посібник] / І.А. Бланк. – К.: Ніка-Центр, 1998. – 544 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз : [навч. посіб.] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: Рута, 2003. – 680 с.
4. Вороніна О.О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства : автореферат : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / О.О. Вороніна; Харківський нац. економічний ун-т. – Харків, 2009. – 25 с.
5. Загородній А.Г. Облік і аудит : [термін. Словник] / Загородній А.Г. // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. – Серія: Економічні науки. – 2013. – № 4. – 360 с.
6. Пушкар М.С. Фінансовий облік : [підручник] / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
7. Інформація для акціонерів ПАТ «Запоріжсталь». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zaporizhstal.com/uk/pidpriyemstvo/informaciya-dlya-akcioneriv/>
8. Соціально-економічне становище України, 2013 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2013/arh_2013_u.html.